

Vastuullinen vesienomistajuus kunniaan

Vesialueiden omistajuus on korostunut kaikkialla yhteiskunnassa, mutta omistuksen merkitys on hämärtynyt. Vesialueet ovat kuitenkin yksityistä omaisuutta.

Kehitys on johtanut siihen, että vesistöjen yleiskäyttöoikeuksien rajat ovat venyneet. Hakemusasioissa yksityisen haitankärsijän asema on muodollisesti kunnossa muun muassa lainsäädännön korvauskysymyksissä, mutta käytännössä asema on heikko ja yksinäinen.

Vahingon näyttö ja todistelu oikeusasteissa on vaikeaa ja kallista. Kuitenkin hakemusasioissa, joissa vahingot arvioidaan etukäteen, korvausperusteeksi pitäisi riittää vahingon ilmeisyys.

Kalastuksen käytännön tuntemus sekä vaikutusten ja vahinkojen arvioinnin osaaminen ovat valvonta- ja lupaviranomaisissa vähemmän. Katselmustoimituksia ei enää ole.

Selvitysmenettely- ja vahingon arviointikoulutus on loppunut ympäristöhallinnossa käytännössä kokonaan, myös maanmittausinsinöörien ja uskottujen miesten kalatalousasiantuntemus on heikkoa. Myöskään valvontaviranomaiset eivät ole saaneet puolustaa yksityisiä haitankärsijöitä korvausasioissa.

VESIALUEIDEN omistajat eivät tunne omia oikeuksiaan korvausasioissa, eivät pidä niistä kiinni tai eivät välitä. Maksujen ja korvausten luonteet menevät helposti sekaisin. Sitä, että korvaus on normaali markkinatalouden mukainen tapa hoitaa käytön vastine tai edunloukkaus rahalla, ei tulisi ymmärtää rangaistuksena.

Tyypillistä on se, että korvauksia usein vähätellään ja pienehköjen vahinkojen korvaaminen jätetään vaatimatta. Tämä johtaa periaatteiden romuttumiseen niin, ettei

isojakaan korvauksia makseta.

Omistajan tiedollinen ja taloudellinen kyky valvoa omia etuja on yleensä ollut heikko. Yleinen harhakäsitys on, että korvauksiin ei ole oikeutta, jos itse hyötyy jollakin tapaa hankkeesta. Korvausten vaikutus hakijan kustannuksiin ja hintoihin on useimmiten täysin merkityksetön.

HAITTOJA koskevat korvaukset ovat usein symbolisia tai vielä useammin jätetty kokonaan maksamatta. Korvausten määräämistä voidaan vältellä tietoisesti. Käytäntö, että vahingot jätetään määräämättä pienuuden vuoksi, on ehdottomasti väärin. Korvausten maksamattomuutta perustellaan usein lupamääräykseen laitettulla yleisellä velvollisuudella korvata mahdolliset vahingot jälkikäteen.

Korvaukset olisi kuitenkin aina määrättävä tai sovittava jo lupavaiheessa. Korvausten saantimahdollisuus jälkikäteen laittamalla vireille korvaushakemus, on käytännössä vesialueiden omistajien voimavaroille ylivoimainen ja teoreettinen menettely.

Virallisperiaate tarkoittaa, että vaikka yksityiset asianosaiset ja haitankärsijät eivät olisi vaatimuksia esittäneetkään, kuuluu näiden tahojen oikeusturvasta huolehtiminen ”viran puolesta” lupaviranomaiselle. Tämä periaate ei ole toiminut kunnolla korvausasioissa, joten aiheelliset vaatimukset on aina syytä esittää.

USEIN UNOHTUU se tosiasia, että omistuksessa oleva kalavesi on pääomaa siinä missä kiinteistö tai tuotantovälinekin. Huolenpito tarkoittaa aina vesialueiden kalaja rapu- sekä riistatalouden tuotokyyvyn turvaamista. Kalaveden tuoton saalistettavuudella on myös markkina-arvoa.

Vesialueiden omistajaosakkaiden ja yksityisten vesitilojen omistajien oikeudet omaisuutensa käyt-

töön, arvon säilyttämiseen tai jopa lisäämiseen ovat edunvalvontaa parhaimmillaan. Asianmukaista vastiketta tai korvausta alueen käytöstä sekä normaali-, edunloukkaus- että lunastustilanteissa on asiaan kuuluva oikeus.

VESIALUETTA on lupa ajatella tuottavana omaisuutena, mikä tarkoittaa sitä, että toimintaan on otettava mukaan enemmän markkinatalousajattelua. Menestyminen edellyttää kaikkien vesienomistajien yhteistyön tiivistämistä, tarkoituksenmukaista fuusioajattelua ja pienten yksikköjen yhdistämistä yhteistoimintasopimuksin tai maanmittaustoimituksin.

Käytännön toiminnassa tarvitaan yhä enemmän ammat-

timaisten palveluiden käyttöä. Omistajan vastuulle jäävät isännän työt. Lopputuloksena syntyy tehokkaasti tuotettuja ja parempia palveluja, joista hyvällä omalla tunnolla voi rahastaa myös kunnan hinnan.

Korostettu toiminnan omistaja- ja yhteistyö johtaa myös parempaan lopputulokseen hakijoiden ja vesialueiden omistajien välisissä korvaussopimuksissa kuin lupaviranomaisen tekemät korvauspäätökset.

Artikkeli on lyhennelmä Pirkanmaan kalatalouskeskuksen hallituksen puheenjohtajan, yli-insinööri Hannu Wirolan pitämästä esitelmästä vesien omistajien edunvalvontapäivillä 1.–2.11.2011 Kuopiossa.

Uusi opas vesialueen omistajan edunvalvontaan

Vesiämme käytetään monipuolisesti ja vesiympäristöön kohdistuu monin paikoin isoja paineita. Erilaisissa lupamenettelyissä kalastus on usein joutunut väistymään korvauksetta muiden käyttömuotojen tieltä.

Vesienomistajien oikeuksien valvonta on ollut vähäistä. Joko ei ole uskottu omiin vaikuttamismahdollisuuksiin tai ei ole osattu toimia. Vesialueen omistajan edunvalvonta -opaskirjan tavoitteena on auttaa vesienomistajia edunvalvonnassa.

Oppaaseen on koottu perustietoa vesialueen käyttöön vaikuttavasta lainsäädännöstä ja ympäristöhankkeiden lupamenettelyistä.

Oppaan ovat kirjoittaneet Jenny Fredrikson ja Hannu Wirola. Opasta voi tilata Kalatalouden Keskusliitosta sekä Oulun ja Lapin kalatalouskeskuksista.

